

ONBEŞLER CİNAYETİ TARTIŞMALARI

Mustafa Suphi'lerin öldürülmesi olayı konusunda tartışmalar devam etmektedir.

Kitabımızın yayımlanmasından kısa bir süre sonra, Yahya Kâhya beyin oğlu Sayın Osman Kâhya'dan 15/12/1967 tarihli bir mektup aldık. Bu mektupta "Yahya Kâhya beyin o zamanki faktörlere göre vatanî vazifesi"ni yaptığı belirtiliyor ve "asıl kâtilin bugün tapılan biri olduğunu zaman gösterecektir" deniyordu. Tevet-oğlu da, kitabında Mustafa Suphi ve arkadaşları için "Atatürk'ün basireti sayesinde yok edildiler" diye yazmıştır (s. 604).

Daha sonra, 12 Mart döneminin ilk aylarında, Metin Toker, *Milliyet* gazetesinde "Sağda ve Solda Vuruşanlar" diye bir yazı dizisi yayımladı ve bizim bu kitapta yaptığımız bir değerlendirmeyi kendine göre renklendirerek, "o konjonktür içinde böyle bir temizleme hareketi, Sovyetlerin göstereceği tepki bakımından cüretli bir teşebbüstü, ama demek Sovyetlere iyi teşhis konulmuştu" sözleriyle yeniden ileri sürdü (11 Mayıs 1971). Bunun üzerine, Türk Tarih Kurumu üyelerinden, emekli Hint Tarihi Ordinaryüs Profesörü Hikmet Bayur (1948-50 yıllarında Millet Partisi Genel Başkanı), aynı gazeteye "Mustafa Suphi Olayı" diye bir yazı gönderdi (12 Haziran 1971). [Belirtmemiz gerekir ki, eski Sadrazamlardan Kâmil Paşanın torunu olan bu zatın, Bâbîâlî Baskınının yarattığı ailevi kinden kendisini hiçbir zaman sıyramaması, yakın tarihimizle ilgili yargılarını çarpıtmaktadır.] Bayur'un 1920 yılında Ankara'da olup bitenleri bilebilecek bir görevde [Hariciye Vekâleti Umur-u Siyasiye Müdürü] bulunması ve o zamanlar ulusal bir komünizmden yana olması* dolayısıyla, bu soruna aydınlık getirmesi umulabilir. Fakat, Sayın yazar, Mustafa Suphi'yi Ankara'daki devlet büyüklerinin de, Karabekir'in de öldürmüş olamayacaklarını, Yahya Kâhya'ya böyle bir buyruk verenin İttihatçılar arasında aranması gerektiğini ileri sürmekle yetindi.

21 Temmuz 1971'de yine *Milliyet* gazetesinde, merhum Şevket Süreyya Aydemir'in Bayur'a karşı bir yazısı çıktı. Aydemir, Küçük Talât'ın bir mektubuna dayanarak, Mustafa Suphi cinayetinin düzenleyicilerini Karabekir, Erzurum Valisi Hamit bey ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri olarak açıklıyor, fakat bu üyelerin adlarını vermiyordu.

Aydemir'in yazısından sonra, Bayur *Belleten*'de uzun bir inceleme yayımladı: Sayı 140 (Ekim 1971), s. 587-654. Mustafa Suphi'nin yaşamı ve eylemleri üstüne birçok değerli bilgiler veren bu inceleme, öldürülme konusunda herhangi bir yenilik getirmemektedir.

* "Hakkı Behic'in rüyalarını paylaşan bir başkası da ... Hikmet Beydi. Hikmet Bey Sorbon'da yıllarca matematik okumuştur, Fransızcası mükemmeldi. Parlak bir matematik öğretmeni olmuş ve Marxçı öğretilerin çok etkisinde kalmıştı; bunu şimdi dünyayı kurtarmanın yolu sayıyor, Türkiye'nin Bolşevik olduğunu görmeyi canütrekten istiyordu. ... Hikmet Bey bu antlaşmanın (Sevr) hükümlerini basitleştirerek açıklayan pek güzel bir yazı yazdı ve memleketin bunun kötü anlamını göstermek için elinden geleni yaptı. Çünkü Hikmet Bey, kendisine Komünist demekle ve Komünist bir yönetimin en iyi yönetim olduğuna inanmakla birlikte, paradokslu bir biçimde, Türkiye'nin yalnızca Batı'dan değil Rusya'dan da bağımsız olmasını isteyebilecek kadar Türk kalmayı başarmıştı. Ve bu, bir Komünist için görülmemiş bir şeydi." Halide Edip [Adivar], *The Turkish Ordeal*, s. 173-74.

litikasına tamamen paralel) taktik düşünceleriyle, bir hareket adamı sıratıyla tanıyoruz.²²¹ Ancak, onun Anadolu'ya —burada

ve Anadolu'da komünist ve anarşist eşbattan mürekkep bazıları ile münasebete geçti. Son zamanlarda bunların bir kaçı tevkif edilerek üzerlerinde zuhur eden evraktan Mustafa Suphi ile muarefe ve muhabere olduğu ve kendilerinin Türkiye'de ihtilâl çıkarmak üzere İngiliz'ler tarafından gönderildikleri anlaşıldı. Bu mesele şahsen İngilizlerce maruf ve meğup ve esasen İngiliz ve Antanta taraftarı "Hürriyet ve İtilâf Fırkası"na intisap etmiş olan Mustafa Suphi'nin memlekette ancak İngiliz'lerin hesabına ve Antanta lehine bir ihtilâl koparmak niyetiyle memlekete girdiğine dair büyük şüpheler tevhit etmiştir. Bilhassa Şaki [Çerkes] Ethem'in iki kardeşiyle birlikte komünist taraftarı oldukları ve Mustafa Suphi ile muhabere olduğu halde, Ankara hükümetine isyan ve Yunanlılarla müştereken ordumuz aleyhine harbe kıyam etmeleri bu şüpheyi takviye etti. Memleketin her tarafında Suphi aleyhine dehşetli nümayiş oldu."

Bak. Dr. Samih Çoruhlu, "İstiklâl Savaşında Komünizm Faaliyeti 16," *Yeni İstanbul* (16 Temmuz 1966).

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi [Çakmak] Paşa, da 25/5/1337 tarihli bir tezkereyle, Hariciye Vekâletinden, İngilizlerin Türkiye'yi sözde komünistleştirmeye çalıştıklarının dış ülkelere duyurulması istemiştir. Bak. *Harb Tarihi Belgeleri Dergisi*, Sayı 71 (Eylül 1974), Belge No. 1543.

Yahya'ya Suphi grubunu ortadan kaldırması için kimin emir verdiği kesinlikle belli değildir. Bu buyruğun Karabekir'den çıkmış olması muhtemeldir. Ankara'nın ise, önceden haberi olup olmadığını kestirmek güçtür. (Ahmet Kemal Varınca'ya göre, "Trabzon oyunu Ankara'nın bilgisi dışında oynanmıştı." Bak. "Mustafa Suphi'nin Macerası", *Meydan*, Sayı 55 —1 Şubat 1966—, s. 16.) T.K.P. çevreleri de, cinayeti Karabekir'e atfetmekte ve Mustafa Kemal Paşanın ilgili olmadığına inanmaktadır. Ayrıca, Yahya'nın Suphi'nin aleyhinde çalıştığı Enver Paşanın adamlarından olduğunu da gözönünde tutmak gerekir. Bu olayın etrafındaki esrar perdesi, Yahya Kâhyanın bir buçuk yıl sonra, bilinmeyen eller tarafından

söylenenlerden başka— gizli bir maksatla geldiğine inanmak için sebep yoktur. Herhalde onbeş kişiyle Bolşevik devrimi yapılamazdı. Uzun vadede ağırlık kazanmasından çekinilmiş olsa bile; onu bu değerlendirme için bütünü haklı olmadığı sızınlenmekle birlikte, Suphi —solcu olduktan sonra— kendisini savunmaya yarayacak bir fikir eser bırakmamıştır. *Mustafa Suphi ve Yoldaşları* adlı kitabın ikinci bölümünde yer alan (çoğu *Yeni Dünya*'da yayımlanmış), makaleleri de yalnız propagandif niteliktedir.

²²² F. Borkenau, *World Communism*, s. 293.

bının görülmesi"nin kendisine düştüğünü, Giresunlu Osman ağanın iki fedaisini yanına alarak bu işi bitirdiğini açıklamıştır: *Günaydın* gazetesinde yayımlanan anılarında, tefrika 25, 4 Aralık 1977.